

תחרות רשימות מ 9

צורך להעשיר את ידיעותיו והחפץ לפתח את שיטת החשיבה שלו, אם יעיין בספרי היסטוריה צבאית וילמד מהם.

מדגיש סגן-משנה י. יצחקי:

יש להבדיל בין קריאה חופשית בהיסטוריה צבאית לבין לימודה. קריאה בלבד בסוג ספרות זה, תתן לקורא רק מושגים מה מהדברים. על כן, נוסף לידיעה כללית של העובדות ההיסטוריות וגורמי-היסוד המשתנים במלחמה, הכרח הוא לאיש-הצבא — הרוצה להפיק תועלת מקריאתו בהיסטוריה צבאית — ללמוד גם את השיקולים של המצביאים באותה תקופה בה הוא עוסק. הוא צריך לעכל בעצמו את אותם נתוני שיקול ושיקולים וכתוצאה מכך להסיק מסקנות עצמאיות.

אין ללמוד את אמנות המלחמה לפי חוקים קיימים ועומדים. היא לובשת ופושטת צורה בעקב שינויים בהתפתחות החברה האנושית, הטכניקה והמדע. שכלול כלי-נשק ויצירת כלי-נשק חדשים מחייבים שינויים בטקטיקה ובאסטרטגיה. לדוגמה:

א. המעבר מרובה נטעון לרובה-שחלה בעל קנה-סלילי איפשר את הגדלת מספר היריות בדקה, הגדיל את טווח-היריה האפקטיבי של הרובה ואת דיוק קליעתו. חיידושים אלה הביאו בהכרח לשינויים בתבניות-הקרב באשר לפריסת הגייטות. הם גם עוררו את בעיית כושר שליטתו של המפקד וכדרך פתרון הביאו להקטנת היחידות ולשינויים מרחיק-לכת ב"טקטיקת-הרגלים.

ב. המצאת המטוס והשימוש בו בחזית, תחילה כמטוס סיור ותצפית ואחר-כך כמטוס-קרב וכמפציץ, פתחה לפני הצבאות אפשרויות חדשות. ההכרח להסוות את העמדות ולהעלים את תנועת הגייסות, כלפי תצפית-אוויר נוסף לתצפית-קרקע, גרם לשינויים בבניית העמדות ובצורת התקומותם של הגייסות. הפיכת ה"עורף" ל"חזית", עם הופעת המפציץ ארוך-הטווח, הביאה אף היא בהכרח לשינויים טקטיים ואסטרטגיים.

משלים אחריו סרן ז. איתן:

"ההיסטוריה חוזרת על עצמה" בדיוק רק בשיר; פתרון שהיה טוב ומועיל בעבר, לעתים-רחוקות יהיה טוב כיום אם יועתק במדויק. במלחמה עתידה נתקל במצבים דומים ובעיות דומות לאלו שבעבר; אולם לעולם לא נחל באותו מצב ובאותה בעיה בדיוק. לכן תמיד יש למצוא פתרון חדש בהתבסס על נסיון העבר. לפי זה לקח הקריאה בהיסטוריה צבאית יהיה לא כיצד לנהוג אלא מה לא לעשות ומאיה משגים להמנע. לדוגמה:

א. בספר "קומנדו" (העוסק במלחמת-הבורים מתואר המצור הבורי על לידיסמית ב-1899. למרות עדיפותם בכוחות גידיים — בפרשים — השתהו הבורים בהטלת מצור על האנגלים. בין כה וכה הביאו האנגלים תגבורות מחוץ-הים והסירו את המצור מעל העיר. מוסר-השכל: כשעדיפותך בניידות — אל תעסוק במצור.

ב. תכנית שליפן הגרמנית לפלישה לצרפת הצליחה

במה עשוי להבנות איש-צבא כיום מקריאתו בהיסטוריה-צבאית לתקופותיה השונות?

לעומת כמון וכמה נושאי-תחרות אחרים אשר נפגשו בתגובות ערות מצד חוגי-משתתפים רחבים, לא זכה נושא ההיסטוריה-הצבאית אלא למעגל-משותפים מצומצם-ייחסית. יתכן כי אופיו ה"תיאורטי" של הנושא — הוא הגורם; ויתכן — אף היקפו הרחב; כי מה בהשכלת איש-הצבא והינוכו לא יוכל להכלל בתשובה מקפת על השאלה שהוצגה? וזוהי גם הסיבה לכך כי לא נתגלתה היכולת להקיף את הנושא. להלן ניתנים קטעים מתוך רשימותיהם של ארבעה משתתפים: סגן-משנה מאיר שקולניץ, סגן-משנה יעקב יצחקי, סגן ראובן ראובני וסרן זאב איתן.

כותב סגן-משנה מ. שקולניץ:

"השקפותיו של האדם, רעיונותיו וכל התורות למיניהם לא באו בן-לילה, יש מאין, ואינם תוצאת הברקה פתאומית של גאון בדורו. אדרבה, כל תקופה פיתחה את תורותיה על בסיס קיים, אותו קיבלה מתקופה קודמת.

בתקופות עתיקות, שעה שתרבותו של האדם לא היתה מפותחת, נמסרו תורות מאב לבן, מדור לדור, כמעט ללא שינוי. האדם-הקדמון לא ידע לנצל את נסיון העבר, לא ידע לנתחו ולהסיק ממנו מסקנות.

רק עם התפתחות הקניית-המדעים החלו גלגלי התכרה להסתובב ביתר מהירות. האדם נזכה, כי מקרים מסויימים בעבר הדומים זה לזה, אותם השוה ובחן לכל פרטיהם — דומים אף למקרה אופייני של תקופתו; ואז החל להבין שישנה חוקיות מסויימת בתהליכים התכרתיים, שאם יוכל "לנסח" אותה יוכל לנצלה לצרכיו. כדי למצוא אותה "נוסחה" יצר האדם כלים שונים שהיו לו לעזר. כלים אלה היו ענפים שונים במדעי-החברה: היסטוריה, סוציאולוגיה, כלכלה וכו'.

למדעי-ההיסטוריה נודע התפקיד לאסוף את הידיעות, לרשום אותן בסדר כרונולוגי, להאיר את הנקודות החשובות, להסבירן מתוך ראייה כוללת של התופעות ולהציגן כשרשרת מאורעות רבים, השוורים אחד במשנהו ומשפיעים זה על זה. במלאו תפקיד זה, איפשר מדעי-ההיסטוריה למדעים אחרים, וביניהם המדע-הצבאי, להפיק ממנו את הדרוש לניתוח וניסוח חוקיות של תופעות שונות. כיום אין חולקים על כך שבגם לתופעת המלחמה חוקים משלה. על כן טוב יעשה כל איש-צבא, הרואה

(1) ואיפשר את מתנהאש ממצברביצה — דבר ששינה מיסודם את מושגי הטקטיקה ה"עיריה" (ובעצם — המכרעת) בשדה-הקרב, וכן את מושגי הפיקוד ופסיכולוגית-החייל. המער. —

(2) "קומנדו", מאת הקולונל דניס רייץ, הופיע בעברית בהוצ' "מערכות". — המער.

ב'1870, נכשלה כשחזרו עליה ב'1914, והיטלר לא השתמש בה כלל ב'1940, אלא חדר לצרפת דרך הארדנים.³

ג. רוסיה הפסידה במלחמתה נגד יפן היות וכל האספקה לגייסותיה בחזית זרמה במסילה אחת ויחידה — המסילה הטורנס-סיבירית.

ד. המספרים על מלחמת האזרחים בארה"ב, בשנים 1865—1861, מורים על כשלון ה"צפון" בשלבי המלחמה הראשונים, כתוצאה מהעדר מצביאים מתאימים; ואילו ב"דרום" הצטיינו לי וג'קסון.

לעומת דבריו אלה של סרן ז. איתן, בהם שאובות דוגמאותיו ממלחמות עמי העולם, מביא סגן ראובן ראובני דוגמאות דוקא ממלחמות ישראל — וטעמו עמו.

כותב סגן ר. ראובני:

"תורת הלחימה, לא נשתנו דרישותיה, צרכיה ועיקרי פתרון בעיותיה אלא אמצעי הלחימה בלבד: בימי-קדם רכב נגרר על-ידי בעלי-חיים וכיום — ממונע ע"י מנוע; בימים-עברו ירי ע"י קשת, בליסטרה, וכיום — ירי ע"י רובה, ירגמה; וכיוצא בזה, שיש טעם ללמוד את לקח העבר לשם יישומו בהווה, ע"י קריאת היסטוריה צבאית לתקופותיה השונות. תולדות ישראל רצופים מאורעות מהם ניתן להפיק לקח. לדוגמה:

שליטה — מסע בני-ישראל ממצרים בו חולקו שבטי-ישראל לארבעה מחנות, המחולקים למחנות-משנה, כשלכל מחנה-משנה מפקד הכפוף למפקד-המחנה, הכפוף למפקד-המסע.

מודיעין — שליחת המרגלים לתור את הארץ הכחנה לכיבוש א"י, הפעלת ריגול בתוך שורות האויב, כמעשה רחב ערב כיבוש יריחו.

הטעיה — העמדת סני נסוגים ותקיפת האויב הרווף, במקרה של כיבוש העיר.

פשיטה — פשיטת גודון על מחנה-מדין.

לחימה נגד "שריון" בשטח מתאים למתגונן — משיכת כוח האויב בשביקוד סיסרא לשטח בעל מכשולים (ביצות-הקישון) והשמדתו ע"י חיל-רגלים בפיקודו של ברק, בחרושת-הגויים. במאמרי זה השתדלתי להביא דוגמאות ממלחמות ישראל — בתקופת כיבוש-הארץ ובתקופת השופטים — במקומות שונים בארץ דוקא, מתוך מחשבה שהקרבות הבאים עלולים להתרחש באותם המקומות ובתנאים דומים. וזאת — כיון שלדעתי צריכים אנו ללמוד קודם כל את ההיסטוריה-הצבאית של מלחמות היהודים והאחרים בארץ-ישראל, בכדי להפסיד עצמנו אף בכך לקראת ההפתעות שעוד צפויות לנו בעתיד".

כמסכם מופיע סגן-משנה מ. שקולנין:

"אפשר להרבות בדוגמאות, אך תקטן היריעה מלהביאן. בכל אופן אפשר לסכם ולומר, כי כל דבר הנלמד בצבא מבוסס

³ כמובן שב'1870 לא זו בלבד שאיש בצבא הפרוסי של אז לא ידע ולא חלם כי המיור שליפן הצעיר יהיה כעבור למעלה מ-20 שנה, ראש-המטה בצבא-גרמניה ומתכנן תכניות הרבתי האסטרטגיות שלו. התפיישה שהונחה ביסוד "תכנית שליפן" ("נוסח-קנה" — אך בלפיתת-ימין בראש-וראשונה) ודאי שהשפיעה לא-מעט על התכנון הגרמני ב'1940, אם כי גירסתו הסופית של זה נקבעה בעיקר ע"י "חיקון-מנשטיין" הידוע, אך בתכניתו של מולטקה, ב'1870 לא היה עדיין שום רמז ברור שיבשר את הופעתה והרי בעיקרה הוכתבה ע"י מצב של "מלחמה בשתי חזיתות" — המערב.

על נסיון העבר; כל תרגיל וכל אימון שהחייל מקבל הם סיכום אחרון ממחקרים שנעשו אודות קרבות ומלחמות בעבר. על כן לא רק שאיש-הצבא עשוי להבנות מקריאה בהיסטוריה-צבאית אלא שאינו יכול לעשות צעד אחד קדימה — בלעדיה. שהרי דוקא בשטח המדע-הצבאי חשוב לימוד לקח העבר יותר מכלל מקצוע אחר, כי בו לא ניתן לקיים נסיונות "חיים", נוסח ניסויים במדעים אחרים, ורק המלחמה-הממשית היא כור-ניסיונותיו.

משלים אחריו — בצטטו בסיכום מאמרו את דברי המרשל פ. פוש ("מערכות" ע"ב-ע"ג) — סגן-משנה י. יצחקי:

"בשדה הקרב אין עוד אפשרות של לימוד; שם פשוט, תעשה את אשר הנך יכול למען השתמש במה שכבר הנך יודע. על כן, למען יהא ניתן לך לעשות אפילו מעט — חובה עליך כי תדע כבר הרבה מקודם; וכי תדענו היטב".

כדאי אולי להוסיף, בעקבות הציטטה המובאת ע"י י. יצחקי, ציטטות נוספות אחדות מ"דברי מפקדים" בנושא שבו דנה תחרות רשימות מס' 9:

★ "רק חקר בעבר עשוי להקנותנו חוש הממשות ולהראותנו כיצד ילחם חייל בעתיד".

(הקולונל ארדן די-פיק, מגדולי המחשבה הצבאית הצרפתית)

★ "בכל מדע מבוססת הגדרתו של עקרון, בדרך כלל, על שורה ארוכה של ניסויים-מעבדתיים. אין מדע ראוי לשמו, שהיה מעו להגדיר דוק טרינה כל שהיא ללא הוכחות ע"י ניסויים אלה. אין לשחרר אף את תורת-הלחימה מחובת הוכחה כזאת. האמצעי היחיד למילוי חובה זאת הוא ההיסטוריה-הצבאית, כלומר — הניתוח המדעי והמקצועי של מבצעים שחלו בעבר הרחוק והקרוב. ההיסטוריה-הצבאית היא אשר מהוה את המעבדה של התורה הצבאית".

(הגנרל-מיור וילובי, מקציניו הראשיים של הגנרל מק-ארחר)

"על כל קצין לרכוש הבנה בהיסטוריה-צבאית, אם יש ברצונו להבין הבנה מלאה את מקצועו".

(הגנרל ג. בלומנשטיין, מבחירי קציני המטה הגרמניים)

תוכנו ותכליתן של ציטטות אלו מצאו למעשה ביטוי לעצמן בקטעי רשימותיהם של משתתפי ה-תחרות אשר הובאו כאן, ויש גם בזה משום עדות לכך כי אמנם קלעו בקטעים אלה אל המטרה. ואין גורעת מכך העובדה שלא הכל אולי מהקטעים המת-פרסמים הנו מדויק או נכון-בשלימות. כך, יצוין לסגן-משנה מאיר שקולנין כי חקר תולדות-המלחמה כדאי לא רק משום התכלית (שאותה מציין הוא בצדק) של גילוי חוקיותה הפנימית של מלחמה אלא (סוף בעמ' 103)